

## Sümbolite väärtus: Estonia ja Finlandia

Jalutan kolmeaastase lapselapsega Estonia teatri juurest Rävalla puistessele, kuhu on jäädvustatud hulk kultuuriloo jalajälgi. Laps küsib, kelle jälg see on. Ma ütlen, et Paul Pinna (1884–1949) ja Theodor Altermanni (1885–1915). Laps saab aru küll, et nad on elanud ammu-ammu, kirjutab Imbi Paju.

Võtan last tõsiselt ja räägin, et Paul Pinna pani 1906 aluse Estonia teatritele, mille kontserdisaalis olen ka kunagi ammu raadio ja televisiooni segakooriga laulnud.

Seletan niimoodi lapsele asju, kui meie juures peatuvad kaks estofiilist soome turisti ja hakkavad küsima, miks teatri kõrval on president Pätsi mälestusmärk, kuidas tema teatriga seotud on. Räägin neile, et selles majas on pandud alus Eesti riigi tekkimisele, see maja on Eesti riigi selgroog, mis hakkas kujunema 1865. aastal, kui pandi alus kultuuriseltsile. Niisiis, kui esimesed seltsi protokollid kirjutati saksa keeles, siis möödunud sajandi algaastatel said juhatause liikmeteks Konstantin Päts, Jüri Vilms ja Konstantin Konik.

Kultuur ja rahvuslik poliitika hakkasid vaatama samasse suunda. Vene impeeriumi koosseisu kuulunud Eesti lõi Estonias esimese parlamentaarse rahvaesinduse, Maapäeva vanematekogu. Estonia teatris valiti 1918 Päästekomitee, mis hiljem kuulutas välja Eesti Vabariigi, Estonias kirjutati iseseisvusmanifesti Eestimaa rahvastele. Ütlen neile, et see maja on Eesti riigi selgroog ja just siin asutati 104 aastat tagasi eesti rahvaesindus Asutav Kogu, seadusandliku võimu organ (parlament), mis tegutses 23. aprillist 1919 kuni 20. detsembrini 1920 ja mida juhtis August Rei. Unustada ei saa, et siin kogunes 1990. aastal 11. märtsil ka Eesti Kongress ja siin on valitud Eestile presidenti.

Olen paljusid selle majaga seotud huvitavaid fakte kuulnud kunstiajaloolaselt Harry Liivrannalt, kes oli ka Pätsi monumenti just sellele kohale soovitanud, kus ta on. Soomlased ütlevad, et nad tahaks selle kõige kohta rohkemgi teada, aga materjali, lugusid on tulnud pigem kokku noppida.

Olen alati põhjanaabreid selle poolest imetlenud, kuidas nad on hoidnud elus, vereringes ja ajusoppides lugu oma suurima

arvamus.postimee...

Estonia teater  
Teater

helilooja Jean Sibelius teosest «Finlandia» rahvuse loojana ja kooshoidjana. See valmis rahvusliku liikumise tõusu ajal 1899, kui soomlased püüdsid vabaneda Vene tsaaririigi võimu alt. «Finlandia» on kandnud neid läbi raskete aegade ja selle muusikateose järgi on saanud nime Finlandia kirjandusfestival ja Alvar Aalto Finlantia-talo Helsingi kesklinnas. Siin on vägevust, jõudu ja melanhooliat ja iga soome väikelapski tunneb Finlandiaga seotud lugusid. Kui Tsaari-Venemaal ja Soomes «Finlandia» ettekandmine ära keelati, kanti see ette teise nimel all, näiteks 1900. aastal Tallinnas kandis see pealkirja «Impromptu». See, kui hästi me tunneme oma kultuuri, on ka vundamendiks oma eesmärkide saavutamisel tänapäeval, usuvad soomlased. Meil on soomlastega ühise viisiga hümn, mille on loonud sakslane Fredrik Pacius, kuid hümniks peavad soomlased ka «Finlandiat», nagu meile on «Mu isamaa on minu arm».

Pühapäeval tähistame Asutava Kogu 104. aastapäeva ja läinud aastal pühendati sellele Estonias ka mälestusmärk. 1919. aasta valimistel osalenud kümnest parteist olid olulisemad Konstantin Pätsi juhitud Maaliit, Jaan Tõnissoni juhitud Rahvaerakond ning Tööerakond ja Eesti Sotsiaaldemokraatlik Tööliste Partei. Valimas käis 80 protsenti valimisõiguslikest kodanikest. Rahvasaadikud esindasid erinevaid elualasid. Juriste oli kõige rohkem ehk 25. Naisi pääses Asutavasse Kokku seitse.

Ajaloo- ja kultuurihuvilisena olen ma ikka tahtnud jutustada oma sõpradele välismaal Eestist suuri lugusid. Estonia on see selgroog, mis on kandnud meid läbi aegade, ja nüüd on põhjust ka rõõmustada – Estonia teatri pikaaegne juht ja Estonia Seltsi taasasutaja (1990) Arne Mikk, kes tähistab järgmisel aastal 90 aasta juubelit, on koos poeg Mardiga kirjutanud teose «Estonia Seltsile antud aeg».

Arne Mikk ja Mart Mikk, «Estonia Seltsile antud aeg».

Peeter Laurits

Imetlesin kõigepealt Peeter Lauritsa kujundust, mis mõjub kaunina ja eksistentsiaalsena nagu rahvuseepos või eesti kunstnike kujundatud piibel. Samas on see ka reisijuht võimsasse Eesti kultuuri ja kujunemise lukku. Arne Mikk ise ju

esindab seda elegantse ja kultuuriteadliku eestlase arhetüüpi, kes läinud sajandil pani aluse riigile.

Sümbolitega ebaõnnestumine võib mõjuda traagiliselt, kuid minu meelest on see pigem hirm täiega armastada ja tunda oma kultuuri vastu kirge.

Mulle on tundunud, et võrreldes soomlastega pole eestlased tervikuna tänapäeval eriti sümbolite usku, sellepärast ei kannata teater Estonia nii suurt tähendust ja väge, mis temas peidus on ja võiks meid meie teekonnal tugevamalt hoida, kui maailm globaliseerub ja muutub ka pinnapealsemaks.

Sümbolitega ebaõnnestumine võib mõjuda traagiliselt, kuid minu meelest on see pigem hirm täiega armastada ja tunda oma kultuuri vastu kirge. Sümboliusk on nõrk osalt seetõttu, et ajaloos on olnud palju katkestusi ja tühistamisi.

Seepärast meeldib mulle see Estonia lugu. Kõik oluline on sees, saab kuuldavaks ja tunnetatavaks, kuhu selg ja enesehinnang toetada saab.

Peatükile «Jäljed mälestuste rannal» on Arne Mikk laenanud pealkirja Estonia operetisubreti Alma Veltmanni 1969. aastal paguluses Torontos ilmunud raamatult. Nad ühendavad selle jalajälgede idee Viini kesklinna tänavatel olevate kuulsate muusikute nimeplaatide ideega ja need jäljed, mida koos lapselapsega uurin, muutuvad veelgi elavamaks ja rikastavad kultuuritaju ja iseolemist.

Inimene koosneb lugudest, on narratiivne olend, tahab lugusid kuulata. Luuletaja Juhan Liiv kirjutas 1905. aastal luuletuse, mis on terve peatükk me kultuuriloos: «Nõnda on lugu ka Eestis ja nõnda on elukiik. Ükskord, kui terve mõte. Ükskord on Eesti riik.» Loov geenius nägi raskel ajal ette meie tulevikku riigina. Nii nagu legendiks saanud Liivi soov annetada oma pintsak Estonia ehituse toetamiseks, hakkas valminud Estonia hoone katuse all idanema unistus Eesti riigist. Sümbol oli oluline.

Hent Kalmo kirjutas 2021. aasta märtsi ajakirjas Vikerkaar artikli «Kadrionu aednik», mis pani mind mõtlema, et toleaeagsed haritlased olid klassikalise haridusega, nende mõttemaailm tugines antiikfilosoofiale ja igaüks oli lugenud Platoni «Riiki» ehk

«Politeiat», mis oli riigiloomise aluseks. Teoloogiadoktor Elmar Salumaa on meenutanud 1995. aasta ETV saates «Eestiaegsed inimesed», et kohtumisel Pätsiga luges president talle peast vanakreeka keeles «Iliast» ja «Odüsseiat». Kalmo meelest on Pätsi puhul tegemist olulise riigifilosoofiga, kes võis teha ka vigu, kuid ta pidi riigi loomisel oluliseks sümbolideid, lugusid, mis annavad eestlusele mõtte – oli selleks siis Eesti presidendi institutsiooni osa Oru loss või filosoof Jean-Jacques Rousseaut lähtuv roheline maailmavaade laste kasvatamisel ja riigi kujundamisel, mis kulmineerus hoogtööga «Kodu kauniks». See oli samal ajal kodanikuühiskonna, rohelise maailmavaate loomise ning vaimse tervise tugevdamise vahend.

Juhan Liiv kirjutas 1905. aastal luuletuse, mis on terve peatükk me kultuuriloos: «Nõnda on lugu ka Eestis ja nõnda on elukiik. Ükskord, kui terve mõte. Ükskord on Eesti riik.»

President ütles 1935. aastal Estonia Seltsi 70 aasta juubelil peetud kõnes: «Meie ei tohi unustada, et väikese rahva saatus on tihti teiste suurrahvaste määrata. Kultuurrahvana meie aga suudame kõigile hävitustungidele vastu panna. Estonia Selts on tema maja, kus me praegu koos oleme, ei ole ehitatud riigi rahadega, seda tööd on tehtud just vastuoksa – suure maailma riigi surve all ja kiuste.» Juhan Liivi luuletuse ja pintsaku lugu on näide sellest eestlaste oma riigi unistusest ehk kuidas saksakeelsetest klubiõhtutest koos kaardimängu ja õllejoomisega kasvas välja kultuuriselts, mis pani aluse praegusele rahvusooperile, ehitas teatri- ja kontserdimaja (arhitektideks soomlased Wivi Lönn ja Armas Lindgren) ning asutas Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia (tollal Tallinna Kõrgema Muusikakooli) ja ehitas vundamendi Eesti riigile.

Kultuuri jalajäljed ümber Estonia. Allikas: Mart Mikk

Täna me räägime palju võimust ja rahast ja just rasketel aegadel peame tõmbama sõõmu mineviku suurkujude ideaalidest ja eestluse loojatelt, ilma selleta oleme hingetud ja tavalised ning ei pea vastu.

1940. aastal kaotas Eesti oma iseseisvuse, kuid ideaalid jäid ja Estoniat ei pommitatud maatasana. Ta pääses.

1947. aastal kirjutas Jaan Kross Patarei vanglas olles luuletuse

«Hinge sünd» ja unistas, kuidas ta selle Estonias ette kannab. Estonia Selts otsustas oma auliikme unistuse tema 101. sünniaastapäeval, 2021. aastal ellu viia. Nii pandi 19. veebruaril Estonia jalutusruumi üles A1-möödus koopia vanglas kirja pandud luuletuse käsikirjast. Mart Mikk kirjutab, et idee tekkis, kui ta vaatas ETVst intervjuud oma lapsepõlvesõbra Eerik-Niiles Krossiga, kes oli andnud oma isa kirjadest oma kommentaaridega välja raamatu «Kallid krantsid». Jaan Krossi side Estoniaga ongi märkimisväärne: lisaks neljale ooperilibretole – «Reigi õpetaja», «Barbara von Tisenhusen», «Cyrano de Bergerac» ja «Raeooper» – on ta tõlkinud eesti keelde Puccini ooperi «Gianni Schicchi».

Estonia on sama võimas kui Finlandia, kui me räägime temast suurelt nii endale kui ka teistele, sellest loost tulev teadmine kannab meie elu ja aitab meil endasse uskuda ka siis, kui aeg sünnitab kahtlusi.